

Wnioski z konferencji naukowo-technicznej pt. "Siedlisko leśne podstawą wielofunkcyjnej gospodarki leśnej" Jedlnia, 22-23 października 1998 r.

W dniach 22-23 października 1998 r. w Jedlni Letnisku koło Radomia w Ośrodku Szkolenia Ekologicznego Lasów Państwowych odbyła się konferencja naukowo-techniczna pt. "Siedlisko leśne podstawą wielofunkcyjnej gospodarki leśnej". Konferencję z okazji 40 lecia prac glebowych i glebowo-siedliskowych w lasach zorganizowali: Biuro Urządzania Lasu i Geodezji Leśnej, Zakład Urządzania Lasu Instytutu Badawczego Leśnictwa oraz Katedra Urządzania Lasu i Geodezji Leśnej Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie.

Na podstawie wygłoszonych referatów i komunikatów oraz wniosków zgłoszonych podczas dyskusji plenarnych i terenowych, Komisja Wnioskowa w składzie – przewodniczący dr inż. Jerzy Smykała i członkowie: dr inż. Władysław Danielewicz, mgr inż. Tomasz Grądzki, mgr Adam Krzyżanowski, dr hab. Ewa Sikorska, mgr inż. Stefan Zalewa, dr inż. Roman Zielony – przedstawiła następujące stwierdzenia i wnioski:

I. Znaczenie rozpoznania siedlisk dla racjonalnej gospodarki leśnej

1. Siedlisko jest najważniejszym elementem ekosystemu leśnego we wszystkich typach i kategoriach lasów. Dla racjonalnych działań gospodarczych w leśnictwie konieczne jest pełne rozpoznanie przyrodniczych warunków kształtowania ekosystemów leśnych. Rozpoznanie to jest szczególnie ważne dla przyszłości leśnictwa, mającego realizować m.in. cele wynikające z wytycznych trwałego i zrównoważonego rozwoju, które są określone w ustawie o lasach i w polityce leśnej państwa.

II. Rozwój prac typologicznych w lasach

- Prace typologiczne w Lasach Państwowych (najpierw glebowe a potem siedliskowe) są trwałym składnikiem prac urzędzeniowych. Prowadzone były i są w różnym zakresie i nasileniu od 1957 roku. Zaawansowanie ich jest jednak niewystarczające:
 - obecnie tylko około 2,5 mln ha lasów (zarządzanych głównie przez Lasy Państwowe) ma dobre rozpoznanie siedlisk leśnych - są to w zasadzie obszary, w których prace wykonano po 1979 roku;
 - do weryfikacji i wykonania są prace typologiczne na powierzchni ponad 3,8 mln ha Lasów Państwowych. Potrzeba weryfikacji części wykonanych prac wynika ze zmian klasyfikacji gleb oraz z wprowadzenia oceny stanu siedliska i uszczegółowienia diagnozy typologicznej o jednostki niższego rzędu;
 - nie jest znany stan rozpoznania siedlisk w lasach prywatnej własności;
 - stopień rozpoznania siedlisk leśnych w ramach RDLP jest zróżnicowany i wynosi 13-100%.

Najpełniej poznane są siedliska w RDLP Gdańsk, a najslabiej w RDLP Białystok i Zielona Góra.

III. Ocena metody typologicznej obecnie stosowanej w lasach Polski

- Typologiczna metoda oceny siedlisk leśnych opracowana w Instytucie Badawczym Leśnictwa sprawdziła się w lasach Polski. Obecnie oprócz elementów położenia, gleby, runa i drzewostanu metoda ta uwzględnia zarówno trwałe jak i zmienne składniki siedliska leśnego oraz wpływ gospodarki leśnej. Metoda ta w dalszym ciągu wymaga jednak udoskonaleń.
- Stałym składnikiem diagnozy typologicznej jest opis położenia obiektu leśnego. Możliwe jest to dzięki regionalizacji przyrodniczo-leśnej obszaru Polski opracowanej w IBL. Regionalizacja ta sprawdziła się w lasach Polski. Jest ona często wykorzystywana dla potrzeb leśnictwa i wielu innych dyscyplin naukowych oraz działań gospodarki narodowej (np. do planowania przestrzennego).
- Na jakość prac typologicznych duży wpływ ma staż i doświadczenie zawodowe taksatorów. Tylko taksatorzy specjaliści o wieloletnim doświadczeniu, dysponujący wiedzą z zakresu siedliskoznawstwa, typologii, fitosocjologii i urządzania lasu mogą w pełni ocenić aktualne i potencjalne możliwości siedliska leśnego.
- O kosztach opracowania glebowo-siedliskowego decydują w głównej mierze prace terenowe. Koszty te rosną proporcjonalnie do stopnia zróżnicowania obiektu. Na obecnym etapie wiedzy typologicznej nie można jednak sporządzać zbyt ogólnych operatów siedliskowych, gdyż są one wykorzystywane przez gospodarzy lasu przez wiele lat.

IV. Wykorzystanie prac typologicznych w praktyce leśnej

- Wynikiem prac typologicznych jest operat siedliskowy (glebowo-siedliskowy), który jest podstawowym i nieodzownym dokumentem dla prowadzenia trwałej, zrównoważonej i wielofunkcyjnej gospodarki leśnej. Obecne wykorzystanie operatów siedliskowych jest niewystarczające. Stan taki wynika z niedoskonałości treści i formy tego opracowania oraz z braku właściwego przygotowania części kadry inżyniersko-technicznej Lasów Państwowych z zakresu typologii leśnej.

V. Wnioski dotyczące rozwoju typologii leśnej w Polsce

- Jednym z podstawowych warunków zrealizowania zapisów Polityki Leśnej Państwa jest szybkie i sprawne dokończenie kartowania siedlisk leśnych w Polsce. Prace takie powinny być wykonywane dla lasów wszystkich form własności; w pierwszej kolejności w Lasach Państwowych i przez nie finansowane. W lasach nie stanowiących własności Skarbu Państwa powinny być one finansowane z budżetu państwa. Jest to uzasadnione publicznym charakterem lasów i ich wielofunkcyjną rolą w gospodarce przestrzennej kraju.
- Uczestnicy konferencji postulują podjęcie przez Kierownictwo Resortu i LP intensywnych starań o wyjednanie środków pomocowych z instytucji krajowych i międzynarodowych (np. narodowy i wojewódzkie fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej, Eko-Fundusz, PHARE) w celu przyspieszenia realizacji prac siedliskowych.
- Obowiązująca obecnie metodyka prac typologicznych w lasach (mimo pewnych niedostatków) powinna być w generalnych ramach zachowana. Udoskonalenia i częściowego zaktualizowania wymagają jedynie niektóre jej elementy, wśród których do najważniejszych należą:
 - uściślenie definicji podstawowych pojęć z zakresu siedliskoznawstwa i typologii
 - ujednoczenie niektórych zapisów i w pewnej mierze nowelizacja: Instrukcji Urządzania Lasu – w zakresie prac siedliskowych, Siedliskowych Podstaw Hodowli Lasu – załącznika do Zasad Hodowli Lasu, Zasad Kartowania Siedlisk Leśnych.
- Celem nowelizacji wymienionej instrukcji i zasad powinno być szczególnie:
 - określenie pożądanej treści i układu operatu siedliskowego,
 - doskonalenie klasyfikacji siedlisk wilgotnych i bagiennych przez wprowadzenie elementu oceny stanu siedliska oraz siedlisk górskich w zakresie zróżnicowania wysokościowego, klimatu lokalnego i stopni uwilgotnienia,
 - opracowanie metodyki określania zgodności biocenozy (a przynajmniej fitocenozy) z biotopem,
 - określenie zasad planowania urządzeniowo-hodowlanego uwzględniającego mikrozróżnicowanie siedlisk leśnych (uwidocznionego na mapach gospodarczych) oraz zróżnicowanie fitosocjologiczne.

- Do celów krajowej strategii planistyczno-prognostycznej, wynikających z założeń Polityki Leśnej Państwa, powinny być opracowane przeglądowe operaty geologiczno-siedliskowe w ujęciu regionalnym.
- Niezbędnym dopełnieniem realizacji Polityki Ekologicznej Państwa powinno być ciągłe śledzenie i prognozowanie kierunków zmian warunków siedliskowych i zbiorowisk roślinnych w czasie pod względem ilościowym i jakościowym w typowych ekosystemach leśnych za pomocą kompleksowego monitoringu środowiska leśnego.
- Prace typologiczne powinny wykonywać osoby posiadające odpowiednie przygotowanie zawodowe teoretyczne i praktyczne. Potwierdzeniem wiedzy i umiejętności powinny być specjalne certyfikaty wydawane przez MOŚZNiL i weryfikowane co 7-10 lat. Tylko osoby posiadające odpowiednie doświadczenia udokumentowane ww certyfikatami powinny być wykonawcami prac typologicznych.
- W celu utrzymania wysokiego poziomu zawodowego niezbędne jest systematyczne szkolenie pracowników drużyn siedliskowych. Szkolenie takie oraz utrzymanie stałej kadry, w tym pracowników o wieloletnim stażu jest jednak możliwe tylko wówczas, gdy będą zawarte długoletnie umowy na prace typologiczne. Umowy takie powinny być zawierane przez zarządców i właścicieli lasów z uprawnionymi jednostkami wykonawczymi.
- Całość prac typologicznych powinien koordynować, na zlecenie Ministra nadzorującego leśnictwo, posiadający odpowiednie uprawnienia organ planistyczno-prognostyczny jakim jest BULiGL. Koordynacja powinna obejmować wszystkie prace typologiczno-leśne (siedliskowe, fitosocjologiczne oraz wybrane zagadnienia z monitoringu lasów).
- Do utrzymania wysokiej jakości analiz laboratoryjnych i zapewnienia uznawania ich wyników, rozważyć należy utrzymanie w ramach BULiGL tylko 2-3 laboratoriów, wyposażenie ich w sprzęt najwyższej klasy oraz uzyskanie akredytacji i certyfikacji dla tych placówek.
- W celu zapewnienia wysokiej jakości prac typologicznych należy dążyć do zorganizowania (np. w BULiGL) szerszej kontroli prac wykonywanych przez wszystkich wykonawców, w tym szczególnie spoza BULiGL. Pożądana jest także szersza kontrola i weryfikacja prac typologicznych w ramach BULiGL.
- Niezbędne jest wykorzystywanie w typologii leśnej najnowszych technik komputerowych. Wskazane jest podejmowanie starań w celu zmiany sposobu zbierania danych typologicznych w terenie – m.in. przy wykorzystaniu sprzętu GPS.
- Zasadne jest podnoszenie wiedzy z zakresu typologii leśnej wśród odbiorców prac typologicznych. W tym celu niezbędne są bieżące konsultacje wykonawców prac typologicznych z miejscową służbą leśną. Wskazane jest także organizowanie w ramach odbioru robót krótkich szkoleń obejmujących najistotniejsze zagadnienia z zakresu typologii dla miejscowych leśników.
- Typologia leśna należy do ważnych dyscyplin w programie kształcenia leśników. Doskonalenie kształcenia w zakresie typologii powinno się odbywać na podstawie

doświadczeń zdobytych w poszczególnych ośrodkach akademickich przy udziale Ministerstwa Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa, Biura Urządzania Lasu i Geodezji Leśnej, Lasów Państwowych oraz Instytutu Badawczego Leśnictwa.

- Oferta dydaktyczna wydziałów leśnych wyższych uczelni powinna być poszerzona:
 - wprowadzeniem do programów dydaktycznych wszystkich wydziałów leśnych przedmiotu nauczania oraz specjalizacji siedliskoznawstwa i typologii leśnej,
 - studiami podyplomowymi z zakresu typologii i siedliskoznawstwa w programie których poza szerokim omówieniem aktualnych problemów wymienionych dyscyplin, znaczne miejsce powinny zająć zagadnienia związane z wdrażaniem do praktyki najnowszych osiągnięć typologii leśnej.
- Istnieje pilna potrzeba opracowania i wydania podręcznika o tematyce typologicznej analizy lasu, który mógłby być dotowany przez Komitet Badań Naukowych i Generalną Dyрекcję Lasów Państwowych. Wydaje się celowe opracowanie dydaktycznych pomocy audiowizualnych do zakresu z typologii dla służb terenowych.
- W celu realizacji kosztów prac typologicznych należy:
 - zweryfikować obowiązujący zakres analiz chemicznych pobieranych próbek glebowych,
 - powołać interdyscyplinarny zespół specjalistów dla doskonalenia stosowanej obecnie metody typologicznej i podjąć próby jej różnicowania w zależności od charakteru obiektu (Leśne Obiekty Promocyjne, lasy gospodarcze, lasy prywatne itp.).

*Przewodniczący Komisji Wnioskowej
dr inż. Jerzy Smykała*